

Ciddi Bir Boş Zaman Etkinliği Olarak Fotoğrafçılık: Fotoğrafçıların Kümeleme Analizi ile Sınıflandırılması

Photography as a Serious Leisure Activity: Segmentation of Photographers by Cluster Analysis

Müge Akyıldız Munusturlar¹, Süleyman Munusturlar²

¹Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreasyon Bölümü mugeakyildiz@anadolu.edu.tr

²Anadolu Üniversitesi Spor Bilimleri Fakültesi, Rekreasyon Bölümü suleymanmunusturlar@anadolu.edu.tr

Özet

Bu araştırmanın temel amacı ciddi boş zamanın karakteristik özelliklerine bağlı olarak fotoğrafçıların sınıflandırılmasıdır. Veri toplama yöntemi olarak ölçek kullanılmıştır. Amaçlı örnekleme yönteminden yararlanılarak Eskişehir Fotoğraf Sanatı Derneği'ne üye olan 280 fotoğrafçı araştırmaya dahil edilmiştir. Ciddi fotoğrafçıları sınıflandırmak amacıyla kümeleme analizi, kümeleme çözüm sonuçlarının geçerliğini test etmek için ayırma analizi, ve demografik özellikler ve fotoğrafçılıkla ilgili değişkenlere göre gruplar arasındaki farklılıkları incelemek için ise ki-kare analizi gerçekleştirilmiştir. Kümeleme analizi sonuçlarına göre, ciddi boş zaman katılımı gösteren fotoğrafçılar 3 küme altında sınıflandırılmıştır ve bu kümeler "amatör fotoğrafçılar", "hobiciler" ve "sosyal fotoğrafçılar" olarak isimlendirilmiştir. Amatör fotoğrafçılar en yüksek ciddi boş zaman katılımı gösteren grup olarak ortaya çıkmıştır, hobi olarak fotoğraf çeken grup olan hobiciler ise orta düzeyde ciddi boş zaman katılımı gösterirken, en az düzeyde katılım gösteren grup sosyal fotoğrafçılar olarak ortaya çıkmıştır. Amatörler diğer gruplara göre katıldıkları fotoğrafçılık etkinliği ile ilgili daha yüksek tatmin düzeyine sahip olan grup olarak ortaya çıkmıştır. Ki-kare analiz sonuçlarına göre, gruplar arasında gelir düzeyi ve medeni durumlarına göre anlamlı farklılıklar olduğu ortaya çıkmıştır. Sonuç olarak, ciddi boş zaman katılımının boş zaman tatmin düzeyi ile ilişkili olduğunu söylemek mümkündür.

Anahtar Kelimeler: Ciddi boş zaman, Fotoğrafçılık, Kümeleme analizi

Abstract

The main aim of this study was to classify types of photographers and to investigate the differences among the segmented groups based on serious leisure qualities. In this sense, questionnaires were used to collect data. Purposive sampling method was conducted and 280 photographers who are the members of Photography Art Association in Eskişehir were included in this study. To classify types of serious leisure photographers cluster analysis were adapted, to examine validity of the final cluster solution discriminant analysis was applied, and to identify the differences of the characteristics of segmented groups among different demographic and photography-related variables chi-square tests were used. According to results of the cluster analysis, serious leisure photographers classified into three different clusters, and they were named as "amateur photographers", "hobbyist", and "social photographers". Amateur photographers were found that they reported the highest levels of serious leisure participation, participants who were taking photography as their hobby reported the moderate level of serious leisure participation, and social photographers had the least levels of serious leisure participation. Amateurs were more satisfied with their serious leisure pursuit than hobbyist and social photographers. According to the results of chi-square tests, there were significant differences among the three segments with respect to their income level and marital status. As a conclusion, it can be claimed that the level of serious leisure participation to the photography is closely related with leisure satisfaction.

Key Words: Serious leisure, Photography, Cluster analysis

Giriş

Ciddi boş zaman, Stebbins'in (1982) 30 yıldır devam ettirdiği etnografik araştırmaları sonucunda ortaya çıkan, boş zaman katılımının doğasını psikolojik, sosyolojik ve sosyo-psikolojik açıdan inceleyen bir teori olarak karşımıza çıkmaktadır. Stebbins'e (1982, 1996, 1997, 2001, 2007, 2008, 2013) göre ciddi boş zaman aktiviteleri; özel bir bilgi ve beceri gerektiren, uğruna çaba, emek, para ve zaman harcanan, sebat etmeyi gerektiren ve sonucunda kariyer ve sürekli faydalar sağlayan aktivitelerdir. Ciddi boş zaman ise bu aktivitelere ayrılan zamandır. Ciddi boş zamanın karşıtı olarak karşımıza çıkan kayıtsız boş zaman ise, uğruna çaba ve emek harcamayı gerektirmeyen, anlık zevk ve eğlence sağlayan ve boş zaman kariyeri ile sonuçlanmayan boş zaman aktivitelerine ayrılan zamanı kapsamaktadır. Kayıtsız boş zaman aktivitelerini Stebbins (1982, 1997, 2007) parkta gezinmek, kestirmek/şekerlemek, arkadaşlarla dolaşmak, sohbet etmek, TV izlemek, pikniğe gitmek, amaçsızca oturmak ya da dinlenmek gibi aktivitelerle örneklendirmiştir. Ciddi boş zaman aktivitelerini kayıtsız boş zaman aktivitelerinden ayıran temel özellikler; kariyer elde etmek, aktivite uğruna sebat etmek, kayda değer bir çaba harcamak, somut ve sürekli faydalar sağlamak (kendini geliştirme, özgüven, fiziksel bir ürün ortaya koyma gibi), aktiviteyle ilgili sosyal bir topluluğun üyesi olmak ve aktiviteyle örtüşen kimlik kazanmak olmak üzere 6 ayırt edici özellikten oluşmaktadır. Ciddi boş zaman katılımı ile ilgili yapılan araştırmalarda birçok boş zaman aktivitesinin araştırmalara dahil edilerek incelendiği görülmektedir. Bu aktiviteler arasında, futbol (Jones, 2000), tur rehberliği (Kane & Zink, 2004; Qian & Yarnal, 2010), dans (Brown, 2007), caz (Mandin, 1998), satranç (Gould ve ark., 2011), dağcılık (Dilley & Scraton, 2010), sörf (Barbieri & Sotomayor, 2013; Cheng & Tsaur, 2012), avcılık (Komppula & Gartner, 2013), tekvando (Kim, Dattilo, & Heo, 2011), golf (Lin, 2009; Siegenthaler & O'Dell, 2003), blog yazma (Willett, Cox, & Blake, 2011), yemek yapma (Hartel, 2010) gibi boş zaman aktivitelerinin ciddi boş zaman kapsamında incelendiği ortaya çıkmaktadır. Yapılan araştırmalarda ciddi boş zaman etkinliği olarak fotoğrafçılık etkinliğinin ele alınmadığı ortaya çıkmıştır, bu nedenle bu araştırmada anı yakalama ve fotoğraf çekmenin ciddi boş zaman kapsamında incelenmesi amaçlanmıştır.

Ciddi Boş Zaman Etkinliği Olarak Fotoğrafçılık

Stebbins (1982) ciddi boş zaman katılımcılarını amatörler, hobiciler ve gönüllüler olmak üzere 3 farklı grupta sınıflandırmıştır. Birçok fotoğrafçıya göre fotoğrafçılık ciddi bir boş zaman etkinliğidir ancak hangi ciddi boş zaman sınıfına ait olduğu konusunda ortak bir görüş bulunmamaktadır. Örneğin fotoğrafçıları, ciddi boş zaman türlerinden gönüllüler kategorisi altında ele alan araştırmacılar, gönüllü fotoğrafçılığı rekreasyon terapisi kampına gönüllü olarak katılmak ve engelli bireylerin fotoğraflarını çekerek hediye etmek gibi örneklerle açıklamaktadırlar.

Bazı araştırmacılara göre ise fotoğraf çekme aktivitesi hobi olarak da sınıflandırılmaktadır. Hobiciler ciddi boş zaman aktivitesi olarak fotoğraf çekerken fotoğrafladıkları objeler hakkında tarihi ve mimari bilgiler edinirler. Dolayısıyla, geliştirme ve öğrenme gibi amaçları olmayan, şipşak fotoğraf ya da selfie çekimlerini sosyal medyada paylaşarak eğlenen kayıtsız boş zamancılardan farklılaşmaktadırlar. Stebbins (1998) ise boş zaman aktivitesi olarak fotoğrafçılığın, profesyonel fotoğrafçılar da olduğundan, hobiciler ve gönüllüler sınıfında değil “amatörler” sınıfında olması gerektiğini ifade etmiştir (Spurgen, 2008).

Amatör fotoğrafçıları, yılda birkaç kare sadece ailenin önemli ya da özel günlerini mobil cihazlarla fotoğraflayan kayıtsız fotoğrafçılardan ya da diğer bir deyişle şipşakçılardan -snapshooters-, gönüllülerden ve hobicilerden ayıran temel özellikler; en az bir fotoğraf dergisine abonelik, fotoğraf kulüplerine üyelik, karanlık odaya girme iznine ve SLR (Single Lens Reflex) kameraya sahip olmalarıdır. Ayrıca ciddi amatörlerin fotoğrafladıkları nesnelere, fotoğraflama stilleri ve tarzları da hobicilerden farklılık göstermektedir. Profesyonel fotoğrafçıların taşıdığı bazı özelliklere benzer olarak, ciddi amatör fotoğrafçılar da kariyer elde etme, beceri gelişimi, bilgi sahibi olma, çaba ve zaman harcama gibi ciddi boş zamanın karakteristik özelliklerini taşımaktadırlar. Ancak profesyonellerden farklı olarak fotoğrafçılık üzerine resmi bir eğitim alma ya da bu işten para kazanma gibi özelliklere sahip değildirler (Cox, Clough, & Marlow, 2008).

Yapılan araştırmalarda ciddi boş zaman katılımcıları olan fotoğrafçıların sınıflandırılmasında ortaya çıkan farklılıkların ortadan kaldırılması amacıyla, kümeleme analizi ile sınıflandırma ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyaç doğrultusunda bu araştırmanın amacı a) fotoğrafçılarda ciddi boş zamanın karakteristik özelliklerinin incelenmesi ve b) bu özelliklere ve boş zamanlarda elde edilen tatmine bağlı olarak sınıflandırılmasıdır.

Yöntem ve Araçlar

Araştırma Grubu

Araştırmanın evreni, meslek olarak değil, hobi, amatör ve gönüllü olarak fotoğrafçılık etkinliğine katılan bireylerden oluşmaktadır. Çalışmanın evreni kapsamında yer alan tüm bireylerden veri toplanması zaman, yer ve maliyet açısından mümkün olmadığından örnekleme sürecine başvurulmuştur. Araştırmanın örnekleme, 2015 yılında Eskişehir Fotoğraf Sanatı Derneği'ne (EFSAD <http://www.efsad.org.tr>) üye olan bireylerden oluşmaktadır.

Veri toplanması sürecinde tüm dernek üyelerine ulaşılması mümkün olmadığından, dernek bünyesinde gerçekleştirilen fotoğraf sergileri ve seminerlerine katılan bireyler örneklem çerçevesini oluşturmuştur. Bu örneklem çerçevesinden hangi fotoğrafçıların araştırma kapsamına alınacağı, veri toplama sürecini üstlenen araştırmacı tarafından seçilerek, kolayda örnekleme yöntemine başvurulmuştur.

EFSAD'ın düzenlediği fotoğraf sergileri ve seminerleri esnasında 400 ölçek dağıtılmış, uygulama sonucunda 351 ölçek doldurulmuş olarak geri dönmüş (geri dönüş oranı %87.75), ve bunlardan 27 tanesi maddelerin eksik doldurulması sebebiyle araştırma dışı bırakılmıştır.

Kümeleme analizinin gerçekleştirilebilmesi amacıyla uç değerlerin ve çoklu bağlantı problemlerinin test edilmesi gerekmektedir (Çokluk, Şekercioğlu, & Büyüköztürk, 2010). Veri seti üzerinde yapılan uç değer incelemelerine yönelik yapılan analizlerde, 44 uç değer tespit edilmiş ve veri setinden çıkarılmıştır. Çoklu bağlantı problemlerinin olup olmadığı incelenmiş ve faktörler arasında .90'dan büyük olan herhangi bir korelasyon katsayısına rastlanılmadığından, bu sayıltı da sağlanmış olmaktadır (Çokluk ve ark., 2010). Verilerin analize uygun hale getirilmesi işlemi sonrasında 280 fotoğrafçının verisi analizler için kullanılmıştır.

Veri Toplama Aracı

Bu çalışmada fotoğrafçıların ciddi boş zamanın özellikleri ve boş zamanda elde ettikleri tatmin düzeylerine ilişkin veriler Likert tipi dereceleme ölçekleri ile toplanmıştır. Akyıldız Munusturlar and Argan (2016) tarafından geliştirilen, geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yapılan, 42 madde ve 9 faktörlü bir yapıdan oluşan Ciddi ve Kayıtsız Boş Zaman Ölçeği (CKBZ) veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Fotoğrafçıların boş tatminine ilişkin verilerin toplanması amacıyla Akyıldız (2013) tarafından geçerlik ve güvenilirlik çalışması yapılan 5 madde ve tek faktörlü yapıdan oluşan Boş Zaman Tatmin Ölçeği kullanılmıştır. Son

olarak katılımcıların fotoğrafçılık geçmişi, fotoğrafçılık ile ilgili etkinliklere katılım sıklıkları ve demografik özelliklerine ilişkin sorular ölçeğin son bölümünde yer almıştır.

Veri Analizi

Örnekleme alınan 280 fotoğrafçının CKBZ ve Boş Zaman Tatmin Ölçeği'nden elde edilen faktör yapılarına göre sınıflandırılması amacıyla kümeleme analizi yapılmıştır. Kümeleme analizi sonucunda elde edilen kümelerin doğruluğunu değerlendirmek ve tespit edebilmek amacıyla diskriminant analizi yapılmıştır.

Kümelere ait profillerin ortaya konulması amacıyla boş zaman katılımcılarının demografik özelliklere, fotoğrafçılık geçmişi ve etkinliklerine katılım sıklıklarına göre kümeler arasındaki farklılıklar belirlenmiş ve istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olup olmadığını tespit etmek amacıyla ki-kare analizi yapılmıştır.

Bulgular

Bu araştırmada fotoğrafçılarda ciddi boş zamanın karakteristik özelliklerinin incelenmesi ve bu özelliklere ve boş zamanlarda elde edilen tatmine bağlı olarak sınıflandırılması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki bulgular elde edilmiştir.

Kümeleme Analizine İlişkin Bulgular

Araştırmada katılımcıların ciddi boş zaman özellikleri ve boş zaman tatmin düzeylerine göre sınıflandırılmasında, hiyerarşik ve hiyerarşik olmayan kümeleme yöntemleri kullanılmıştır. Hiyerarşik kümeleme yöntemi, aşamalı olarak gerçekleşmekle beraber bir alt aşamadaki grupları bir sonraki aşamada kümeleri oluşturmak için bir araya getiren yöntemdir. Hiyerarşik olmayan kümeleme yönteminde ise küme sayısı daha önceden araştırmacı tarafından bilinir ya da belirlenir. Bu nedenle, küme sayısı hakkında önsel bir bilgi varsa hiyerarşik olmayan kümeleme yöntemini kullanmak gerekmektedir (Alpar, 2011).

Bu araştırmada ilk olarak hiyerarşik kümeleme yöntemlerinden biri olan Ward Yöntemi kullanılmasının sonucunda ortaya çıkan yığılım tablosu ve ağaç grafiği incelenmiştir. Yığılım tablosunda yer alan uzaklık katsayıları ve ağaç grafiğindeki gözlemlerin hangi uzaklık düzeyinde bir araya geldikleri küme sayısını belirlemektedir (Nakip, 2006). Yığılım tablosunda görülen üç büyük sıçrama ve ağaç grafiğindeki gözlemlerin bir araya geldiği uzaklıkların dikkatle incelenmesi neticesinde, küme sayısı üç olarak belirlenmiş; ve kümeleme sonuçlarının güvenilirliği açısından en uygun küme sayısını belirlemek amacıyla,

hiyerarşik olmayan kümeleme analizi yöntemlerinden K-ortalamlar kümeleme analizi uygulanmıştır. Bu yöntemin amacı gözlemleri, sayısı araştırmacı tarafından belirlenen kümelerle ayırmaktır (Alpar, 2011). K-ortalamlar kümeleme analizi sonuçlarına göre en uygun küme sayısı üç olarak ortaya çıkmıştır.

Analiz sonucunda boş zaman tatmini ile beraber CKBZ Ölçeği'ndeki faktörlerin kümelerdeki ortalamaları, ANOVA sonuçları ve her kümedeki gözlem sayıları aşağıdaki tabloda görülmektedir (Tablo 1).

Tablo 1. Kümeleme Analizi Sonuçları.

Faktörler	Kümeler			F Değerleri	p
	1	2	3		
Azim	4.40	3.65	2.75	163.108	.000**
Boş zaman kariyeri	4.40	3.76	3.11	168.844	.000**
Kişisel çaba	4.14	3.45	2.95	64.883	.000**
Psiko-sosyal fayda	4.56	3.85	3.63	105.116	.000**
Terapatik fayda	4.57	3.92	3.79	74.879	.000**
Sosyal dünya	4.00	3.47	3.32	38.138	.000**
Bağlılık	4.06	2.72	2.61	160.347	.000**
Yeterlilik hissi	4.11	3.49	3.24	44.190	.000**
Kişilik	4.43	3.95	3.60	42.381	.000**
Boş Zaman Tatmini	4.57	4.34	4.29	4.757	.009**
n	125	108	47	1= Kesinlikle katılmıyorum	
%	44.6	38.5	16.9	5= Kesinlikle Katılıyorum	

** p<.01

Kümeler arasında faktörler açısından anlamlı fark olup olmadığını gösteren ANOVA sonuçları incelendiğinde, faktörlerin kümelerle göre farklılık gösterdiği (p<.01) ortaya çıkmaktadır. Analiz sonucunda oluşan üç kümenin birincisinde 125, ikincisinde 108, üçüncüsünde ise 47 fotoğrafçı bulunmakta olup, kümeler arasındaki farklılığın .01 düzeyinde anlamlı olduğu ortaya çıkmaktadır.

Kümeleme analizi sonucunda birinci kümeye düşen katılımcıların, tüm faktörlere daha fazla önem verdikleri görülmektedir. Diğer bir deyişle, tüm faktörlerde birinci küme ortalamalarının, ikinci ve üçüncü küme ortalamalarına göre daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. İkinci kümeyle oluşturulan katılımcıların faktörlere ait ortalamaları incelendiğinde, 1. kümeyle göre daha düşük ancak üçüncü kümeyle göre daha yüksek ortalama değerlere sahip oldukları görülmektedir. Son olarak üçüncü kümeyle oluşturulan fotoğrafçıların ise tüm

faktörlerde diğer kümelere göre daha düşük puan ortalamalarına sahip oldukları görülmektedir. Bu bulgulardan hareketle, birinci küme “amatör fotoğrafçılar”, ikinci küme “hobiciler”, son olarak üçüncü küme ise “sosyal fotoğrafçılar” olarak isimlendirilmiştir.

Diskriminant Analizine İlişkin Bulgular

CKBZ ve Boş Zaman Tatmin Ölçeği’ndeki faktör yapılarına göre fotoğrafçıları en az hata ile ait oldukları kitlelere sınıflandırma ve sınıflandırmanın doğruluğunu değerlendirmek için Diskriminant analizi gerçekleştirilmiştir. Analiz sonucunda (Tablo 2), 1. kümedeki amatör fotoğrafçıların 120’si doğru (% 96) tahmin edilirken, 5’inin yanlış sınıflandırıldığı ortaya çıkmıştır. 2. kümedeki fotoğrafçılar olarak hobicilerin ise 101’i doğru (% 93.5) tahmin edilirken, 7’si yanlış sınıflandırılmıştır. Son olarak 3. küme olan sosyal fotoğrafçıların 45’i doğru (% 95.7) tahmin edilirken, 2’si yanlış sınıflandırılmıştır. Bu bulgulara göre, analizin başarısında ölçüt olarak ele alınan doğru sınıflandırma oranı $[(120+101+45) / 280]$ %95 olarak hesaplanmıştır. Dolayısıyla, örnekleme dahil edilen katılımcıların %95’inin doğru sınıflandırıldığı ve şansla sınıflandırmanın ötesinde doğru ve geçerli bir sınıflama yapıldığı ortaya çıkmıştır.

Tablo 2. Diskriminant Analizi Sonuçları.

	Küme	Tahmini Küme Üyeliği			Toplam
		<i>Amatör Fotoğrafçılar</i>	<i>Hobiciler</i>	<i>Sosyal Fotoğrafçılar</i>	
Sıklık (f)	1	120	1	4	125
	2	4	3	101	108
	3	0	45	2	47

Demografik Özellikler ve Fotoğrafçılıkla İlgili Etkinliklere Katılım Düzeylerine Göre Kümeler Arasındaki Farklılıklara İlişkin Bulgular

Kümelere ait profillerin ortaya konulması amacıyla çapraz tablolardan yararlanılmıştır. Kümeler arasında demografik özellikler, fotoğrafçılık geçmişi ve fotoğrafçılıkla ilgili etkinliklere katılım düzeyleri itibariyle istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar olup olmadığını belirlemek amacıyla ki-kare analizi uygulanmıştır (Tablo 3).

Tablo 3. Kümelere İlişkin Özellikler.

Demografik Özellikler ve Fotoğrafçılık ile ilgili Etkinliklere Katılım Düzeyleri	Amatör Fotoğrafçılar	Hobiciler	Sosyal Fotoğrafçılar	X² (p)	
Fotoğrafçılık Geçmişi	1 yıldan az	19 (%15.2)	19 (%17.6)	7 (%14.9)	5.149 (.74)
	1-2 yıl	19 (%15.2)	17 (%15.7)	10 (%21.3)	
	2-3 yıl	30 (%24)	34 (%31.5)	12 (%25.5)	
	3 yıl veya daha fazla	57 (%45.6)	38 (%35.2)	18 (%38.3)	
Fotoğrafçılık Etkinliklerine Katılım Düzeyi	Ayda bir kere	19 (%15.2)	16 (%14.8)	8 (%17)	8.250 (.60)
	Ayda birkaç kere	15 (%12)	21 (%19.4)	9 (%19.1)	
	Haftada bir kere	22 (%17.6)	18 (%16.7)	12 (%25.5)	
	Haftada birkaç kere	35 (%28)	24 (%22.2)	12 (%25.5)	
Yaş	Hemen her gün	34 (27.2)	29 (%26.9)	6 (%12.8)	3.870 (.86)
	30 yaş ve altı	43 (%34.4)	30 (%27.8)	17 (%36.2)	
	31-35 yaş	62 (%49.6)	52 (%48.1)	23 (%48.9)	
Cinsiyet	36 yaş ve üstü	20 (%16)	26 (%24.1)	7 (%14.9)	1.320 (.51)
	Kadın	60 (%48)	50 (%46.3)	18 (%38.3)	
Eğitim Durumu	Erkek	65 (%52)	58 (%53.7)	29 (%61.7)	4.438 (.35)
	Lise mezunu	15 (%12)	10 (%9.3)	7 (%14.9)	
	Lisans Mezunu	90 (%72)	88 (%81.5)	36 (%76.6)	
Gelir Durumu	Lisansüstü	20 (%16)	10 (%9.3)	4 (%8.5)	16.03 (.04*)
	1000 TL veya altı	18 (%14.4)	11 (%10.2)	11 (%23.3)	
	1001-2000 TL	47 (%37.6)	34 (%31.5)	13 (%27.7)	
	2001-3000 TL	36 (%28.8)	29 (%26.9)	16 (%34)	
	3001-4000 TL	15 (%12)	13 (%12)	5 (%10.6)	
Medeni Durum	4001 TL veya üstü	9 (%7.2)	21 (%19.4)	2 (%4.3)	14.89 (.02*)
	Evli	88 (%70.4)	38 (%35.2)	8 (%17)	
	Bekâr	37 (%29.6)	70 (%64.8)	39 (%82)	

*p <.05

Ki-kare analiz sonuçlarına göre, fotoğrafçılara ait kümelerin fotoğrafçılık geçmişi, etkinliklere katılım düzeyi, yaş, cinsiyet ve eğitim durumlarına göre anlamlı farklılıklar göstermediği ($p>.05$); ancak gelir ve medeni durumlarına göre anlamlı farklılıklar gösterdiği ($p<.05$) ortaya çıkmıştır. Kümelere ait özellikler incelendiğinde, üç kümenin de ağırlıklı olarak 3 yıl ve daha uzun süredir fotoğrafçılıkla ilgilendiği, ve haftada birkaç kere ya da hemen hemen her gün fotoğrafçılıkla ilgili etkinliklere katıldıkları ortaya çıkmıştır. Kümeler arası demografik özelliklere göre karşılaştırma yapıldığında, tüm kümelerde 31-35 yaş aralığında lisans mezunu erkeklerin çoğunlukta olduğu ortaya çıkmıştır. Sosyal

fotoğrafçılardan oluşan kümenin gelir durumunun, amatör fotoğrafçılar ve hobicilere göre daha yüksek gelir düzeyine sahip olduğu ortaya çıkmıştır. Amatör fotoğrafçıların ağırlıklı olarak evli bireylerden oluştuğu, diğer kümeleri oluşturan sosyal fotoğrafçılar ve hobicilerin ise ağırlıklı olarak bekâr bireylerden oluştuğu ortaya çıkmıştır.

Ciddi Boş Zaman Katılımcıları Olarak Fotoğrafçılara Ait Tipolojiler

Kümeleme, diskriminant ve ki-kare analizleri sonucunda elde edilen bulgular doğrultusunda kümelere ait tipolojileri aşağıdaki gibi özetlemek mümkündür:

Amatör fotoğrafçılar: Stebbins (1982) amatörleri diğer ciddi boş zaman katılımcılarından ayıran en temel özelliğin profesyonelliğe başlangıç noktası olmasıyla açıklamaktadır. Amatör fotoğrafçılar, diğer ciddi boş zaman katılımcılarına göre daha fazla çaba ve zaman harcama, bilgi ve beceri geliştirme, bu uğurda sebat etme gibi özelliklere sahip olup, hobici ve sosyal fotoğrafçılardan ayrılmaktadırlar. Bu kümeye ait fotoğrafçıların ciddi boş zamanın özellikleri olan azim, boş zaman kariyeri, kişisel çaba, psiko-sosyal fayda, terapatik fayda, sosyal dünya, bağlılık, yeterlilik hissi, kişilik ve boş zaman tatmin düzeylerinin diğer kümelere göre yüksek olduğu görülmektedir. Ağırlıklı olarak 3 yıldan daha uzun bir süredir fotoğrafçılıkla ilgilenen amatör fotoğrafçılar haftada birkaç kere fotoğrafçılıkla ilgili etkinliklere katılırlar. Amatör fotoğrafçılara ait demografik özellikler incelendiğinde, lisans mezunu 1001-2000 TL gelire sahip 31-35 yaş arası evli erkek katılımcılardan oluştuğu görülmektedir.

Hobiciler: Bu kümeyi oluşturan katılımcılar, amatör fotoğrafçılar gibi sistematik ve devamlı katılımcılar olup, bilgi ve beceri kazanma, deneyim sağlama, fotoğrafçılığa kendini adanmış bireylerden oluşmaktadır. Amatör fotoğrafçılardan farklı olarak, profesyonelliğe daha uzak kalmalarından dolayı hobiciler olarak isimlendirilmiştir. Bu kümedeki katılımcılar olan hobicilerin zamanla fotoğrafçılık konusunda gösterdikleri çaba ve bağlılık düzeyleri arttıkça amatörlüğe ve sonra da profesyonelliğe geçiş yapabilirler (Stebbins, 1982). Bu açıklamalara paralel olarak, kümeleme analizi sonuçlarında da görüldüğü gibi, hobicilerin azim, boş zaman kariyeri, kişisel çaba, psiko-sosyal fayda, terapatik fayda, sosyal dünya, bağlılık, yeterlilik hissi, kişilik ve boş zaman tatmin düzeylerinin amatör fotoğrafçılardan daha düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Hobicilerin ciddi boş zaman katılım düzeylerinin orta ve boş zaman tatmin düzeylerinin yüksek ancak amatör fotoğrafçılara göre düşük olduğu görülmektedir. Demografik özellikleri incelendiğinde, hobiciler lisans mezunu 1001-2000 TL gelire sahip 31-35 yaş arası bekâr erkek katılımcılardan oluştuğu görülmektedir. Ağırlıklı olarak 3 yıldan

daha uzun bir süredir fotoğrafçılıkla ilgilenen hobiciler hemen hemen her gün fotoğrafçılıkla ilgili etkinliklere katılırlar.

Sosyal fotoğrafçılar: Bu kümeyi oluşturan fotoğrafçıların diğer kümelere göre ciddi boş zaman ve boş zaman tatmin düzeylerinin düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Azim, boş zaman kariyeri, kişisel çaba, psiko-sosyal fayda, terapatik fayda, sosyal dünya, bağlılık, yeterlilik hissi, kişilikten oluşan ciddi boş zaman düzeylerinin düşük ve orta düzeyde, boş zaman tatmin düzeylerinin ise yüksek ancak amatör fotoğrafçılardan ve hobicilerden daha düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Bir taraftan diğer kümelere göre daha az ciddi boş zaman katılımı gösterirken, diğer taraftan yüksek düzeyde tatmin elde etmelerinden dolayı sosyal fotoğrafçılar olarak isimlendirilmiştir. Sosyal fotoğrafçıların demografik özellikleri incelendiğinde, lisans mezunu 2001-3000 TL gelire sahip 31-35 yaş arası bekâr erkek katılımcılardan oluştuğu görülmektedir. Diğer kümelere göre daha yüksek gelir düzeyine sahip olan sosyal fotoğrafçıların, ağırlıklı olarak 3 yıldan daha uzun süredir fotoğrafçılıkla ilgilendikleri ve diğer kümelere göre fotoğrafçılıkla ilgili etkinliklere daha seyrek katıldıkları ortaya çıkmıştır.

Tablo 4. Kümelere Ait Tipolojiler.

Özellikler	Amatör fotoğrafçılar	Hobiciler	Sosyal fotoğrafçılar
Ciddi Boş Zaman Katılım Düzeyi	Yüksek	Orta	Düşük-Orta
Boş Zaman Tatmin Düzeyi	Yüksek	Yüksek	Yüksek
Fotoğrafçılık geçmişi	3 yıl ve üzeri	3 yıl ve üzeri	3 yıl ve üzeri
Fotoğrafçılık ile ilgili etkinliklere katılım sıklığı	Haftada birkaç kere	Hemen hemen her gün	Haftada bir ya da birkaç kere
Demografik özellikler	Evli	Bekâr	Bekâr
	1001-2000 TL	1001-2000 TL	2001-3000 TL
	31-35 yaş arası	31-35 yaş arası	31-35 yaş arası
	Lisans mezunu	Lisans mezunu	Lisans mezunu
	Erkek	Erkek	Erkek

Tartışma ve Sonuç

Stebbins'in 30 yıl önce ortaya koyduğu Ciddi Boş Zaman Teorisi üzerine yapılan araştırmaların çeşitli boş zaman aktiviteleri kapsamında ele alınması giderek yaygınlaşmış olmasına rağmen, ciddi boş zaman aktivitesi olarak fotoğrafçılık aktivitesini konu alan çalışmalara yer verilmediği görülmektedir. Bu anlamda, bu araştırmada fotoğrafçılarda ciddi boş zamanın karakteristik özellikleri ve bu özelliklere ve boş zamanlarda elde edilen tatmine

bağlı olarak sınıflandırılması amaçlanmıştır. Araştırmaya katılan fotoğrafçıların ciddi boş zaman özelliklerine ve elde ettikleri tatmin düzeyine göre sınıflandırılması amacıyla gerçekleştirilen kümeleme analizi sonucunda 3 farklı küme ortaya çıkmıştır. Amatör fotoğrafçılar, hobiciler ve sosyal fotoğrafçılar olarak sınıflandırılan ciddi fotoğrafçıların farklı düzeyde ciddi boş zaman katılımı gösterdikleri ortaya çıkmıştır. Amatörler, Stebbins (1982)'in de ifade ettiği gibi, diğer ciddi boş zaman katılımcıları arasında en adanmış ve kariyer sahibi bireylerden oluşan profesyonelliğe yakın grup olarak tanımlanmıştır. Dolayısıyla amatör fotoğrafçılar diğer ciddi boş zaman fotoğrafçılarından daha yüksek düzeyde ciddi boş zaman katılımına sahiptirler. Araştırmanın diğer bir bulgusu olarak hobicilerin ciddi boş zaman katılım düzeylerinin amatörlerden daha düşük ancak sosyal katılımcılardan daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Hobiciler etkinliğe yeni başlayanlar ya da geçici bir oyalanma şeklinde amaçsızca katılanlardan değil; sağladığı yararlarından dolayı meslek ya da bir uğraşın ötesinde uzmanlaşmak için etkinliğe katılan katılımcılardır (Stebbins, 1982). Stebbins'in ciddi boş zaman katılımcılarını gruplandırmasına paralel olarak hobiciler fotoğrafçıların ciddi boş zaman katılım düzeyleri amatör fotoğrafçıların katılım düzeylerine yakın çıkmıştır. Son grup olarak sosyal fotoğrafçılar ise diğer ciddi fotoğrafçılar arasında en düşük ciddi boş zaman katılım düzeyine sahip katılımcılardan oluşmaktadır. Sosyal fotoğrafçıların ciddi boş zaman katılım düzeyi ve tatmin düzeyleri diğer gruplardan düşük olmakla birlikte daha çok gelir düzeyi yüksek bireylerden oluşmaktadır. Fotoğrafçılara ait tüm sınıfların ciddi boş zaman özellikleri incelendiğinde, amatör fotoğrafçılar, sosyal fotoğrafçılar ve hobicilerin bağlılık puanlarının ciddi boş zamanın diğer karakteristik özelliklerine daha düşük olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu bağlamda, ciddi boş zaman katılımını arttırmak ve desteklemek için fotoğrafçılık aktivitesi ile özellikle sosyal fotoğrafçılar ve hobiciler arasında güçlü bağ oluşturulması, fotoğrafçılığın katılımcıların kimliğini yansıtır hale gelebilmesine yönelik fotoğraf sergileri ve yarışmalara katılma gibi farklı aktivitelerin yaygınlaştırılması önerilebilir.

Sonuç olarak yapılan araştırmada ciddi boş zaman katılımcıları olarak fotoğrafçıların sahip olduğu özellikler ve tipolojileri ortaya konmuştur. Araştırma bulgularının fotoğrafçılık ve boş zaman katılımı ile ilgili yapılacak olan ileriki çalışmalara ışık tutabileceği düşünülmektedir.

Kaynakça

- Akyıldız, M. (2013). Ciddi ve Kayıtsız Boş Zaman Katılımcılarının Kişilik Özellikleri ile Boş Zaman Tatmini ve Yaşam Tatmini Arasındaki İlişki. (Doktora Tezi), Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, Türkiye.
- Akyıldız Munusturlar, M., & Argan, M. (2016). Development of the serious and casual leisure measure. *World Leisure Journal*, 58(2), 124-141. doi:10.1080/16078055.2015.1126759
- Alpar, R. Çok Değişkenli İstatistiksel Yöntemler. Ankara: Detay Yayıncılık; 2011.
- Barbieri, C., & Sotomayor, S. (2013). Surf travel behavior and destination preferences: An application of the Serious Leisure Inventory and Measure. *Tourism Management*, 35, 111-121.
- Brown, C. A. (2007). The Carolina shaggers: Dance as serious leisure. *Journal of Leisure Research*, 39(4), 623.
- Cheng, T.-M., & Tsaur, S.-H. (2012). The relationship between serious leisure characteristics and recreation involvement: A case study of Taiwan's surfing activities. *Leisure Studies*, 31(1), 53-68.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G., & Büyüköztürk, Ş. Sosyal Bilimler için Çok Değişkenli İstatistik SPSS ve Lisrel Uygulamaları. Ankara: Pegem Akademi; 2010.
- Cox, A. M., Clough, P. D., & Marlow, J. (2008). Flickr: a first look at user behaviour in the context of photography as serious leisure. *Information Research*, 13(1), 5.
- Dilley, R. E., & Scraton, S. J. (2010). Women, climbing and serious leisure. *Leisure Studies*, 29(2), 125-141.
- Gould, J., Moore, D., Karlin, N. J., Gaede, D. B., Walker, J., & Dotterweich, A. R. (2011). Measuring serious leisure in chess: Model confirmation and method bias. *Leisure Sciences*, 33(4), 332-340.
- Hartel, J. (2010). Managing documents at home for serious leisure: a case study of the hobby of gourmet cooking. *Journal of Documentation*, 66(6), 847-874.
- Jones, I. (2000). A model of serious leisure identification: The case of football fandom. *Leisure Studies*, 19(4), 283-298.
- Kane, M. J., & Zink, R. (2004). Package adventure tours: Markers in serious leisure careers. *Leisure Studies*, 23(4), 329-345.
- Kim, J., Dattilo, J., & Heo, J. (2011). Taekwondo participation as serious leisure for life satisfaction and health. *Journal of Leisure Research*, 43(4), 545.
- Komppula, R., & Gartner, W. C. (2013). Hunting as a travel experience: An auto-ethnographic study of hunting tourism in Finland and the USA. *Tourism Management*, 35, 168-180.
- Lin, W.C. (2009). A study of casual and serious golfers: Testing serious leisure theory (thesis). Oklahoma State Univ.
- Mandin, T. G. (1998). Jazz as serious leisure (thesis). Winnipeg, Manitoba: Univ. of Manitoba.

- Nakip, M. Pazarlama Araştırmaları Teknikler ve (SPSS destekli) Uygulamalar. Ankara: Seçkin Yayınları; 2006.
- Qian, X. L., & Yarnal, C. (2010). Benefits of volunteering as campus tour guides: The rewards of serious leisure revisited. *Leisure/Loisir*, 34(2), 127-144.
- Siegenthaler, K. L., & O'Dell, I. (2003). Older golfers: Serious leisure and successful aging. *World Leisure Journal*, 45(1), 45-52.
- Spurgin, K. M. (2008). Everyday information organization practices in the pursuit of leisure: The information organization, management, and keeping activities of amateur art photographers. literature review, School of Library and Information Science, Univ. of North Carolina, Chapel Hill, 5.
- Stebbins, R. A. (1982). Serious leisure a conceptual statement. *Sociological Perspectives*, 25(2), 251-272.
- Stebbins, R. A. (1996). Casual and serious leisure and post-traditional thought in the information age. *World Leisure & Recreation*, 38(3), 4-11.
- Stebbins, R. A. (1997). Casual leisure: A conceptual statement. *Leisure Studies*, 16(1), 17-25.
- Stebbins, R. A. After work: The search for an optimal leisure lifestyle. Calgary: Detselig Detselig Enterprises; 1998.
- Stebbins, R. A. (2001). Serious leisure. *Society*, 38(4), 53.
- Stebbins, R. A. (2007). Serious leisure: A perspective for our time (Vol. 95): Transaction Publishers.
- Stebbins, R. A. (2008). Right leisure: Serious, casual, or project-based? *NeuroRehabilitation*, 23(4), 335-341.
- Stebbins, R. A. (2013). Unpaid work of love: defining the work–leisure axis of volunteering. *Leisure Studies*, 32(3), 339-345.
- Willett, P., Cox, A. M., & Blake, M. K. (2011). Information and food blogging as serious leisure. Paper presented at the Aslib Proceedings.